

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Географічний факультет

Кафедра географії України та регіоналістики

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан географічного факультету

Мирослав ЗАЯЧУК

“ 29 ” серпня 2025 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
ГЕОГРАФІЯ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ**

вибіркова

**Освітньо-професійна Регіональний розвиток і просторове планування
програма**

Спеціальність 106 Географія

Галузь знань 10 Природничі науки

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Факультет географічний

Мова навчання українська

Чернівці 2025 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «*Географія людського розвитку*» складена відповідно до освітньо-професійної програми «*Регіональний розвиток і просторове планування*».

Розробник:

Заблотовська Наталія Василівна – доцент кафедри географії України та регіоналістики, кандидат географічних наук, доцент.

Викладач, що забезпечує читання даної навчальної дисципліни:

Заблотовська Наталія Василівна – доцент кафедри географії України та регіоналістики, кандидат географічних наук, доцент.

Затверджено на засіданні кафедри географії України та регіоналістики
Протокол № 12/1 від «28» серпня 2025 року

Завідувач кафедри _____

(підпис)

Іван КОСТАЩУК

Схвалено навчально-методичною радою географічного факультету
Протокол № 1 від «28» серпня 2025 року

Голова навчально-методичної ради _____

(підпис)

Наталія АНДРУСЯК

Навчальна дисципліна «Географія людського розвитку» належить до переліку варіативних (вибіркових) навчальних дисциплін за освітнім рівнем «бакалавр», що пропонується в рамках циклу професійної підготовки здобувачів вищої освіти. Об'єктом дисципліни є система відносин в частині соціально-економічної політики держави стосовно людського розвитку. Предмет дисципліни: чинники, закономірності та способи забезпечення людського розвитку, методи його адекватного вимірювання і реального оцінювання, формування і продуктивного використання людського потенціал

Мета навчальної дисципліни

Мета вивчення навчальної дисципліни «Географія людського розвитку» полягає у поглибленому вивченні теоретичних основ курсу, формування соціально-економічної культури у студентів на основі засвоєння системи знань з розвитку людського потенціалу та концепції сталого розвитку суспільства.

Завдання:

- розкрити поняттєво-термінологічний апарат суспільно-географічного дослідження людського розвитку регіонів;
- розкрити методологічні основи суспільно-географічного вивчення якості життя населення;
- розкрити зміст наукової категорії „ІЛР” як об'єкту суспільно-географічного дослідження;
- розкрити наукові та організаційні механізми суспільно-географічного пізнання ІРЛП;
- розкрити методику суспільно-географічного аналізу рівня якості життя населення регіону

Результати навчання

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні набути такі **загальні компетентності**, як:

ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні набути такі **фахові компетентності**, як:

СК 2. Здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії і складу природи та суспільства, а також причинно-наслідкових зв'язків розвитку та взаємодії природи і суспільства й уміння їх використовувати у професійній, соціальній та педагогічній діяльності;

СК 3. Здатність здійснювати збір, реєстрацію і аналіз даних за допомогою відповідних методів і технологічних та програмних засобів у польових і лабораторних умовах, а також застосовувати різні методи досліджень процесів регіоналізації, уміння ідентифікувати, аналізувати й оцінювати економічні, соціальні та екологічні проблеми регіонів у їх просторовій перспективі.

СК 8. Самостійно досліджувати природні матеріали та статистичні дані (у відповідності до спеціалізації) в польових і лабораторних умовах, описувати, аналізувати, документувати і презентувати результати.

Програмні результати навчання:

ПР 03. Пояснювати особливості організації географічного простору та знати базові уявлення про територіальну організацію суспільства, концепції територіальних структур.

ПР 04. Аналізувати географічний потенціал території

ПР 05. Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області географічних наук.

ПР 06. Використовувати інформаційні технології, картографічні та геоінформаційні моделі в галузі географічних наук та регіональних досліджень.

ПР 16. Уміти володіти навичками комплексного географічного аналізу територій

**Опис навчальної дисципліни
Загальна інформація**

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	змістових модулів	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	2-й	3-й	5	150	2	30	30			90		залік

Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	Денна форма						Заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Змістовий модуль 1. Вимірювання рівня людського розвитку													
Тема 1. "Людський розвиток" як навчальна дисципліна і галузь наукових досліджень	16	2	2			12							
Тема 2. Концепція людського розвитку, запропонована ПРООН	10	2	2			6							
Тема 3. Теорія людського капіталу –економічна основа концепції людського розвитку	19	4	4			11							
Тема 4. Індекс людського розвитку	19	4	4			11							
Тема 5. Індекс людського розвитку регіонів України	6	2	2			2							
Разом за змістовим модулем 1	70	14	14			42							
Змістовий модуль 2. Складові людського розвитку													
Тема 6. Здоров'я і тривалість життя в контексті ЛР	16	2	2			12							
Тема 7. Освіта, культура, інтелектуальний потенціал як чинники людського розвитку	16	4	4			8							
Тема 8. Економічне зростання, зайнятість і людський розвиток	16	4	4			8							
Тема 9. Рівень життя, нерівність і людський розвиток	16	4	4			8							
Тема 10. Гендерний розвиток у контексті концепції людського розвитку.	16	2	2			12							
Разом за змістовим модулем 2	80	16	16			48							
Усього годин	150	30	30			90							

ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ З ПЕРЕЛІКОМ ПИТАНЬ

Змістовий модуль 1. «Вимірювання рівня людського розвитку»	
Тема 1	Тема 1 "Людський розвиток" як навчальна дисципліна і галузь наукових досліджень Мета та завдання курсу

	Людський розвиток як галузь наукових досліджень Перехід від парадигми "Економічне зростання" (Economic Growth) до парадигми "Людський розвиток" (Human Development).
Тема 2.	Тема 2. Концепція людського розвитку, запропонована ПРООН Теоретичні основи та сутність концепції Індекс людського розвитку (ІЛР / HDI) Супутні індекси та багатовимірний аналіз
Тема 3.	Тема 3. Теорія людського капіталу – економічна основа концепції людського розвитку Концептуальні основи Теорії людського капіталу (ТЛК) Зв'язок ТЛК та Концепції Людського Розвитку (ЛР) Оцінка та віддача від людського капіталу
Тема 4.	Тема 4 Індекс людського розвитку Поняття Індекс людського розвитку (ІЛР / HDI), його основна мета як інтегрального показника Основні виміри (складові), які використовує ІЛР для вимірювання людського розвитку. Розрахунок субіндексів для кожного з трьох вимірів
Тема 5	Тема 5. Індекс людського розвитку регіонів України Поняття регіонального індексу людського розвитку (РІЛР) та його використання в Україні Основні виміри (індекси), які формують РІЛР регіонів України. Аналіз регіональної диференціації
Змістовий модуль 2. «Складові людського розвитку»	
Тема 6	Тема 6 Здоров'я і тривалість життя в контексті ЛР Роль здоров'я та довголіття у концепції ЛР Аналіз тривалості життя та захворюваності за регіонами світу та в Україні Здоров'я населення в контексті політики та нерівності
Тема 7	Тема 7 Освіта, культура, інтелектуальний потенціал як чинники людського розвитку Освіта як ключовий вимір ЛР Інтелектуальний потенціал та інновації при формуванні ЛР Культура та цінності в контексті ЛР
Тема 8	Тема 8. Економічне зростання, зайнятість і людський розвиток Як співвідносяться Економічне зростання (збільшення ВВП/ВНД) та Людський розвиток (розширення спроможностей) Зайнятість та якість ринку праці Вимір доходу в ІЛР
Тема 9	Тема 9. Рівень життя, нерівність і людський розвиток Рівень життя як складова Людського Розвитку Чому нерівність є головною перешкодою для досягнення стійкого ЛР Зв'язок нерівності із загальними темпами економічного зростання
Тема 10	Тема 10. Гендерний розвиток у контексті концепції людського розвитку. Гендерна рівність як умова для розширення спроможностей усіх членів суспільства Інструменти вимірювання гендерного розвитку Гендерна політика та її наслідки при формуванні ЛР

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	модуль 1	14
1.	Аналіз наукових підходів до визначення поняття Людський розвиток. Опрацювати не менше п'яти джерел (2020-2025 р.в.) з напрямку вивчення людського розвитку та проаналізувати їх зміст. Виписати спільні та відмінні думки науковців.	4
2.	Написати есе на тему "Моє бачення забезпечення людського розвитку територіальної громади (за вибором) як керівника громади"	4
3.	Опрацювати та проаналізувати зміст понять "Людський капітал", "Людський потенціал" та "Людські ресурси".	4
4.	Проаналізувати картосхеми індексу людського розвитку адміністративних областей України за обома методиками. визначити блок який забезпечує позитивні результати та блок який нівелює попередній.	2
	модуль 2	16
5.	Проаналізувати стратегії розвитку обласних центрів України. Визначити спільні та відмінні особливості у формуванні стратегічних цілей.	4
6.	Створити опитування щодо оцінки якості життя населення у громаді. Й прикріпити покликання на нього	4
7.	Побудувати карту транспортної доступності до закладів соціальної інфраструктури (за вибором). Та виявити можливі диспропорції у їх територіальній організації.	4
8.	Розробити SWOT аналіз перспектив покращення людського розвитку в регіоні за вибором. Презентувати свої дослідження.	4
	Разом	30

Тематика індивідуальних науково-дослідних завдань (ІНДЗ).

Розрахувати ІРЛП для адміністративної області України чи АР Крим та побудувати відповідні картосхеми:

1. АР Крим
2. Вінницька область
3. Волинська область
4. Дніпропетровська область
5. Донецька область
6. Житомирська область
7. Закарпатська область
8. Запорізька область
9. Івано-Франківська область
10. Київська область
11. Кіровоградська область
12. Луганська область
13. Львівська область
14. Миколаївська область
15. Одеська область
16. Полтавська область
17. Рівненська область
18. Сумська область
19. Тернопільська область
20. Харківська область
21. Херсонська область

22. Хмельницька область
23. Черкаська область
24. Чернівецька область
25. Чернігівська область

Вимоги до змісту і оформлення ІНДЗ

Для виконання ІНДЗ здобувач освіти використовує як основу вказівки з виконання відповідних практичних робіт. Згідно вказівок здійснюється виконання проекту, його структуризація та оформлення. Створюваний проект (Розроблена модель чи прогноз та його суспільно-географічний аналіз) виконується з дотриманням правил суспільно-географічного наукового пізнання і сучасних технологічних прийомів комп'ютерної графіки з дотриманням географічної змістовності.

Самостійна робота

Під час самостійної роботи при вивченні дисципліни студент повинен опрацювати теоретичний матеріал, що подавався в процесі лекції та рекомендований до самостійного опрацювання згідно навчальної програми (див. перелік тем самостійних робіт);

Зміст завдань самостійної роботи та завдань для самоперевірки її виконання

тема	год
Поясніть, чому Концепція Людського Розвитку (А. Сен) вважає людину "метою" розвитку, тоді як Теорія Людського Капіталу (Г. Беккер) розглядає людину переважно як "засіб" для економічного зростання.	10
Як Індекс, скоригований на нерівність (IHDI), допомагає краще зрозуміти якість ЛР у порівнянні зі стандартним ІЛР? Що означає велика втрата ЛР через нерівність?	10
Оцініть економічні втрати країни внаслідок гендерної нерівності на ринку праці (наприклад, через професійну сегрегацію або "скляну стелю").	10
Які екологічні показники (наприклад, викиди CO ₂ , споживання ресурсів) останнім часом пропонуються включати в скоригований ІЛР, і як це змінює рейтинг країн?	10
Як можна оцінити якість освіти (а не лише її тривалість) у контексті ЛР? Назвіть альтернативні показники, що можуть доповнити дані ІЛР (наприклад, результати PISA).	10
Наведіть приклади країн або історичних періодів, коли спостерігалось "безжальне економічне зростання" (високий ВВП, але низький ЛР) і поясніть причини цього феномену.	10
Чим Індекс багатомірної бідності (MPI) є кращим інструментом для вимірювання бідності, ніж традиційний монетарний показник (прожитковий мінімум)?	10
ЛР та криза: Як політичні конфлікти та глобальні кризи (наприклад, пандемія, війна) впливають на виміри ЛР (здоров'я, освіту, дохід) і як це відображається у динаміці ІЛР?	10
Запропонуйте три пріоритетні заходи державної політики, спрямовані на зменшення диспропорцій у Регіональному ІЛР (РІЛР) України.	10
	90

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Освітні технології, методи навчання і викладання навчальної дисципліни

Під час викладання освітньої компоненти використовуються такі методи навчання:

- словесні методи: бесіда, пояснення, робота з електронними ресурсами;
- наочні методи: демонстрація відео, презентації, періодичні видання, книги;

- дискусія на практичних заняттях під час обговорення проблемних питань;
- самостійна робота.
- електронне та інтерактивне онлайн-навчання (курси, семінари, круглі столи, вебінари)

Критерії та засоби оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Загальна кількість балів, яку студент може отримати у процесі вивчення дисципліни протягом семестру, становить 100 балів, з яких 60 балів студент набирає при поточних видах контролю і 40 балів – у процесі підсумкового виду контролю (заліку). Додатково студент може отримати до 20 балів за виконання ІНДЗ.

Кількість балів за кожний навчальний елемент виводиться із суми поточних видів контролю. Кількість балів за змістовний модуль дорівнює сумі балів, отриманих за навчальні елементи даного модуля. Максимальна кількість балів складає: за 1 модуль – 30 (15 балів за теоретичний блок та 15 балів – за виконання практичних завдань); 2 модуль – 30 (15 балів за теоретичний блок та 15 балів – за виконання практичних завдань)

Студент, який набрав протягом нормативного терміну вивчення дисципліни 60 балів та виконав навантаження за всіма кредитами, має можливість не складати залік і отримати набрану кількість балів як підсумкову оцінку або складати залік з метою підвищення свого рейтингу за даною навчальною дисципліною. Якщо студент набрав менше 30 балів - не допускається до складання заліку. **РІШЕННЯ ЩОДО ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ, ВІДПОВІДНО НАКОПИЧУВАЛЬНОЇ СИСТЕМИ, ЗДОБУВАЧ ОСВІТИ ПРИЙМАЄ САМ. АЛЕ ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬ-КОНТРОЛЬ ЗДАЄТЬСЯ ОБОВ'ЯЗКОВО.**

Підсумкова оцінка за навчальну дисципліну, з якої складається залік, виводиться із суми балів поточного контролю за модулями (до 60 балів) та модуля-контролю (заліку) – до 40 балів. Якщо студент за власною ініціативою чи бажанням, крім обов'язкових видів контролю (60 балів), виконує додаткові види роботи – ІНДЗ (фіксовані виступи, реферати, статті, участь в олімпіадах, наукових конференціях тощо), може отримати додатково 20 балів, які також підсумовуються до підсумкової оцінки. Зауважимо, що зміст індивідуальних дослідницьких робіт студентів подається через платформу Moodle де перевіряється на випадок не добросовісних дій студента. Загалом оцінка ІНДЗ передбачає оцінювання власне проведеної роботи та її захист.

Форми поточного та підсумкового контролю

Контроль знань студентів ґрунтується на здійсненні поточного і підсумкового контролю при застосуванні таких засобів діагностики, як практичні і самостійні роботи, тестування, індивідуальні завдання, письмове і усне опитування. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних та інших видів занять, самостійної роботи і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Модульний контроль проводиться у вигляді письмового фронтального опитування. Форма підсумкового контролю (залік) полягає в оцінюванні засвоєння студентом навчального матеріалу на підставі усних відповідей на підсумковому модулі та результатів виконання певних видів робіт.

Шкала оцінювання

Засоби оцінювання. Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання є: письмове й усне опитування, контрольні модульні роботи з використанням стандартизованих тестів; проекти; презентації результатів проведених досліджень та оцінювання виконаних практичних завдань і самостійних робіт; контроль виконання індивідуальних завдань здійснюється за бажанням студентів, як додаткових (необов'язкових для виконання всіма студентами) науково-дослідницьких завдань шляхом оцінювання виконаних рефератів та усного індивідуального захисту результатів досліджень.

Розподіл балів, які отримують студенти за кожен елемент

Поточне оцінювання (<i>аудиторна (лекційний матеріал і практичні роботи) та самостійна робота</i>)										Кількість балів (залік)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2					40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10		
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6		

T1, T2 ... T10 – теми змістових модулів.

Головним критерієм успішного освоєння дисципліни є досягнення здобувачем освіти мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом освоєння навчальної дисципліни

Відповідно до вимог Болонської угоди проводиться місцева (національна) шкала визначення оцінок і шкала ECTS. Для їх порівняння використовується така таблиця:

<i>Рейтингова оцінка з дисципліни</i>	<i>Оцінювання в системі ECTS</i>	<i>Оцінка за національною шкалою</i>	<i>Залік за національною шкалою</i>
90-100	A	5 (відмінно)	Зараховано
80-89	B	4 (добре)	
70-79	C	4 (добре)	
60-69	D	3 (задовільно)	
50-59	E	3 (задовільно)	
35-49	FX	2 (незадовільно) з можливістю повторного складання	Не зараховано
1-34	F	2 (незадовільно) з обов'язковим самостійним повторним опрацюванням освітнього компонента до перескладання	

A 90 – 100 балів - Знання предмету глибокі і міцні, виходять за межі програми, підручників і навчальних посібників та носять науковий та інноваційний характер. Студент вільно володіє понятійно-термінологічним апаратом, методологічними основами організаційної структури правління в туристичній діяльності. Висловлює та аргументує своє ставлення до альтернативних поглядів на більшість питань

B 80 – 89 балів Знання предмету глибокі і повні, перебувають у межах навчальних програм, підручників і навчальних посібників. Студент вільно володіє понятійно-термінологічним апаратом, методологічними основами.

C 70 – 79 балів Знання предмету достатньо глибокі і повні, перебувають у межах навчальних програм, підручників і навчальних посібників. Студент вільно володіє понятійно-термінологічним апаратом.

D 60 – 69 балів Знання предмету перебувають в межах навчальних програм. Студент вільно володіє понятійно-термінологічним апаратом, методологічними основами, знає програмний мінімум.

E 50 – 59 балів Знання, завчені з підручника, висвітлюються за допомогою конспекту. Студент самостійно використовує знання у завчених умовах і ситуаціях, на нові види діяльності вони переносяться за допомогою викладача.

FX 35-49 балів Студент не володіє основами знань з предмету, не може пояснити основних понять, категорій, не виконав практичних завдань. Але, студент виконує додаткові завдання в межах програми курсу.

F 0-34 бали Основи курсу студентом не освоєні, практичні і самостійні завдання не виконані, знання не продемонстровані

Для здійснення контролю знань студентів викладач заповнює журнал, де вказуються оцінки за кожний навчальний елемент. Журнал зберігається у викладача. За модулями заповнюються відомості рубіжного контролю, які подаються і зберігаються на кафедрі. Скільки для повного забезпечення комунікації з викладачем використовується платформа дистанційного навчання Moodle, то фіксація набраних балів студентом під час вивчення курсу також ведеться у електронному додатку оцінювання на сторінці курсу.

Перелік питань для самоконтролю та підсумкового контролю

1. У чому полягає принципова відмінність парадигми Людського Розвитку (ЛР) від парадигми "Економічне зростання"?
2. Хто вважається ідейними засновниками концепції ЛР (назвіть двох ключових осіб)?
3. Дайте визначення поняття "спроможності" (capabilities) у контексті ЛР.
4. Яка міжнародна організація щорічно публікує Звіти про Людський розвиток?
5. Назвіть три ключові виміри (сфери) Людського Розвитку.
6. Що таке "функціонування" (functionings) і як воно пов'язане зі "спроможностями"?
7. Чому ЛР має міждисциплінарний характер?
8. Як ЛР трактує поняття свободи та розширення вибору?
9. Чому Людина є головною метою, а не лише засобом розвитку?
10. Що таке Цілі сталого розвитку (ЦСР/SDGs) і як вони пов'язані з концепцією ЛР?
11. Назвіть три стандартизовані субіндекси, які об'єднує ІЛР.
12. Який єдиний показник використовується для виміру "Довголіття та здоров'я" в ІЛР?
13. Назвіть два показники, які формують індекс освіти в ІЛР.
14. Який економічний показник використовується для виміру "Гідний рівень життя" в ІЛР?
15. Чому при розрахунку ІЛР використовується середнє геометричне, а не середнє арифметичне?
16. Поясніть, для чого при розрахунку індексу доходу використовується логарифм.
17. Як ІЛР класифікує країни за рівнем розвитку?
18. Що таке Регіональний Індекс Людського Розвитку (РІЛР) в Україні?
19. Назвіть головний недолік стандартного ІЛР, який призвів до створення ІНДІ.
20. Які порогові значення (мінімум/максимум) встановлюються для показників ІЛР?
21. Чому високе економічне зростання (ВВП) не завжди призводить до високого ЛР?
22. Що таке феномен "безжального зростання"?
23. Як Людський капітал впливає на темпи економічного зростання?
24. Який показник (ВВП чи ВНД на душу населення) використовує ПРООН, і чому?
25. У чому полягає зворотний зв'язок між ЛР та економічним зростанням?
26. Назвіть два основні показники ринку праці, важливі для аналізу ЛР.
27. Що таке "достойна праця" (Decent Work)?
28. Як структурні зміни в економіці (наприклад, деіндустріалізація) впливають на ЛР регіону?
29. Що таке "про-людське" економічне зростання?
30. Яка критична роль зайнятості у розширенні спроможностей людини?
31. Чому нерівність вважається головною перешкодою для досягнення стійкого ЛР?
32. Що таке Індекс, скоригований на нерівність (ІНДІ)?
33. Що саме означає "втрата" ЛР, яку розраховує ІНДІ?
34. Який статистичний коефіцієнт використовується для вимірювання нерівності доходів?
35. Дайте визначення Багатовимірній бідності (МРІ).
36. Назвіть дві сфери, які охоплює МРІ (крім доходу).
37. Як висока нерівність впливає на соціальну мобільність?
38. Що таке прогресивне оподаткування і як воно пов'язане зі зниженням нерівності?
39. Як вимірюється нерівність у вимірі здоров'я?
40. У чому перевага МРІ над традиційним монетарним показником бідності?

41. Назвіть показник, який відображає кількість років, яку людина, ймовірно, витратить на навчання протягом життя.
42. Чим середня тривалість навчання відрізняється від очікуваної тривалості навчання?
43. Як рівень освіти корелює зі здоров'ям людини?
44. Що таке феномен "витік мізків"?
45. Які макроекономічні наслідки має "витік мізків"?
46. Як культура (цінності) може стати бар'єром для ЛР?
47. Що таке культурний капітал (за Бурдьє)?
48. Які інструменти використовуються для оцінки якості освіти (наприклад, PISA)?
49. Назвіть основний напрямок державної політики для розвитку інтелектуального потенціалу.
50. Як інноваційна діяльність впливає на прискорення ЛР?
51. Який головний показник смертності використовується для розрахунку індексу здоров'я ЛР?
52. Як Тривалість життя розраховується на основі таблиць смертності?
53. Що таке Очікувана тривалість здорового життя (HALE)?
54. Яка Ціль сталого розвитку (SDG) безпосередньо стосується здоров'я та благополуччя?
55. Назвіть дві основні групи причин смерті, що найбільше стримують зростання тривалості життя в Україні.
56. Чим пояснюється значна різниця у тривалості життя між чоловіками та жінками?
57. Як соціально-економічна нерівність впливає на доступ до якісної медицини?
58. Як медико-екологічні прогнози пов'язані з ЛР?
59. Назвіть три основні напрямки політики для покращення здоров'я нації.
60. Що означає високий показник дитячої смертності в контексті ЛР?
61. У чому принципова різниця між поняттями стать і гендер?
62. Чому гендерна рівність вважається рушійною силою, а не лише наслідком ЛР?
63. Що таке Індекс гендерної нерівності (ГІН)?
64. Назвіть три ключові виміри, які охоплює ГІН.
65. Який показник ГІН відображає репродуктивне здоров'я?
66. Як ГІН вимірює розширення прав жінок?
67. Як гендерна нерівність на ринку праці (різниця в оплаті) впливає на економічний вимір ЛР?
68. Що таке "скляна стеля"?
69. Як гендерна нерівність у політичній участі вимірюється в ГІН?
70. Які культурні бар'єри можуть обмежувати гендерну рівність в освіті?
71. Який регіон України традиційно має найвищий РІЛР?
72. Який економічний показник використовується для виміру доходу в РІЛР України?
73. Який демографічний показник найбільше стримує РІЛР України?
74. Назвіть основні фактори, що спричиняють регіональні диспропорції в РІЛР України.
75. Як внутрішня міграція впливає на РІЛР регіонів-донорів та регіонів-реципієнтів?
76. Які цілі переслідує уряд, аналізуючи РІЛР регіонів?
77. Як структура зайнятості регіону корелює з його освітнім індексом РІЛР?
78. Які проблеми обліку виникають при розрахунку РІЛР в Україні (наприклад, через ВПО)?
79. Охарактеризуйте основну тенденцію зміни регіональної диференціації РІЛР за останні роки.
80. Назвіть три пріоритетні заходи, що зменшать розрив між найбагатшими та найбіднішими регіонами за ЛР.
81. Чим Людський капітал відрізняється від фізичного капіталу?
82. Назвіть дві основні форми інвестицій у людський капітал.
83. Як розраховується норма віддачі на інвестиції в освіту?
84. Що таке позитивні екстерналії від інвестицій у людський капітал?
85. Які фіскальні інструменти (податки) можуть сприяти ЛР?
86. У чому полягає конфлікт між ЛР та нестримним використанням природних ресурсів?

87. Як корупція впливає на ЛР?
88. Які політичні свободи є важливими для ЛР?
89. Як довгострокове прогнозування у демографії допомагає планувати ЛР?
90. Назвіть два основні виклики, які можуть призвести до падіння ЛР у світі (наприклад, зміна клімату, пандемії).

Політика щодо визнання результатів здобутих шляхом неформальної освіти:

Неформальна освіта за темами курсу. Форми неформальної освіти: очна (тренінги, майстер-класи, семінари, майстерні тощо), дистанційна (дистанційні курси, семінари, конференції, вебінари).

Відповідно до «Положення про взаємодію формальної та неформальної освіти, визнання результатів навчання (здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти, в системі формальної освіти) у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича (протокол №10 від 28 жовтня 2019 року)» (<https://drive.google.com/file/d/1o0CFtXHLrgqS-T43aFun6blUvZO7Z0z1/view>) допускається зарахування практичних занять, навчальних елементів та отримання додаткових балів при наявності сертифіката (свідоцтва, тощо) отриманого здобувачем у неформальній освіті (курси, тренінги) з вивчення тем охоплених змістовим наповнення курсу.

Таким чином, за умови проходження навчальних тренінгів, в рамках неформальної освіти, на платформі: Prometheus, EdEra, та інших фахових платформах виконання всіх завдань та отримання сертифікату, студент може отримати додатково 5 балів до підсумкової оцінки по освітній компоненті «Топографія з основами геодезії». Оцінювання 0,5 бала за 1 год. навчання за курсом, що відповідає тематиці навчальної дисципліни.

Зустріч зі стейхолдерами та менторами

Впродовж вивчення курсу під час проведення лекційних та практичних занять а також в позааудиторний час відбуватимуться зустрічі зі стейкхолдерами та менторами. Цінним є можливість проведення тренінгів та вивчення практичного досвіду викладачі в закладах вищої освіти України.

Для здійснення контролю знань студентів викладач заповнює журнал, де вказуються оцінки за кожний навчальний елемент. Журнал зберігається у викладача. За модулями заповнюються відомості рубіжного контролю, які подаються і зберігаються на кафедрі. Скільки для повного забезпечення комунікації з викладачем використовується платформа дистанційного навчання Moodle, то фіксація набраних балів студентом під час вивчення курсу також ведеться у електронному додатку оцінювання на сторінці курсу.

Рекомендована література

1. Land–Use Changes and their environmental Impact in rural Areas in Europe / Man and Biosphere series.– Paris – London: UNESCO, 1999.– Volume 24. – 262 p.
2. Rise and Decline of Industry in Central and Eastern Europe: a Comparative Study of Cities and Regions in Eleven Countries / B.Müller, G.Lintz. SPRINGER–Verlag Berlin;Heidelberg; New York, 2004. – 275 p.
3. Sustainable Development for Central and Eastern Europe / Ulrich Graute.– SPRINGER–Verlag Berlin; Heidelberg; New York, 1998.–315 p.
4. Антошкін, В. К. (2014). Рівень і якість життя населення регіонів та їх вплив на соціальноекономічну безпеку. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*, (1), 95-99.
5. Бервено, О. В., Москвіна, А. О., Рибак, Г. І., Ярмак, О. В., & Вороніна, О. О. Якість життя населення регіонів: фактори підвищення в умовах децентралізації: монографія.
6. Гукалова І.В. Постчорнобильські соціальні проблеми та якість життя в постраждалих регіонах України // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Географія. – Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет ім. В.Гнатюка, 2005.– № 1. – С.111–121.
7. Гукалова, І. В. (2011). Старопромислові регіони: підходи до визначення і проблеми

розвитку в контексті якості життя населення. ББК 26.82 я43+ 65.04 я43 С90.

8. Когатько, Ю. Л. (2016). Політика подолання територіальних диспропорцій у рівні та якості життя населення: досвід деяких країн. *Демографія та соціальна економіка*, (2), 156-168.
9. Конструктивно-географічні напрями регіонального природокористування в зв'язку із розвитком мінерально-сировинної бази України: монографія / В.П.Палієнко,
10. Оцінка стану виконання підсумкових документів Всесвітнього саміту зі сталого розвитку (Йоганнесбург, 2002) в Україні / Л.Г.Руденко, Г.О.Білявський, І.О. Горленко та ін. – К.:Академперіодика, 2004 – 208 с.
11. Проблеми природокористування в гірничодобувних районах України (географічний аспект) / Л.Г.Руденко, В.П.Палієнко, М.Є.Барщевський та ін. // Український географічний журнал. – 2005. – №3. – С.18–23.
12. Рибак, Г. І. (2016). Напрями державної політики підвищення якості життя населення України. *Соціальна економіка*, (2), 130-134.
13. РИБАК, Г. І. (2018). *СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ* (Doctoral dissertation, Харківський національний університет).
14. Руденко Л.Г., Гукалова І.В. Ідея збалансованості розвитку і якість життя населення // Український географічний журнал. – 2005. – №2. – С. 44–50. (Особистий внесок автора: 0,3 д.а. – розкрито сутність концепції збалансованого розвитку і концепції якості життя як ідей інтеграції суспільства, осмислено становлення концепцій у межах географії).
15. Руденко Л.Г., І.О.Горленко та ін.; Ін-т географії НАН України. – Київ, 2006.– 309 с.– Укр. - Деп. в ДНТБ України 21.05.07, №35 – Ук2007. Реф. в: РЖ «Депоновані наукові роботи» – 2007.–№ 9

Допоміжна

1. Указ Президента України «Про Стратегію подолання бідності» від 15 серпня 2001 р.№ 637/2001.
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Комплексної програми забезпечення реалізації Стратегії подолання бідності» від 21 грудня 2001 р. № 1712.
3. Концепція реформування податкової системи України (Підготовлено робочою групою Секретаріату Президента України у складі: [В. Ланового, І. Акімової, М. Альперовича, Д. Боярчука, І. Голоднюк, Дубровського, М. Катеринчука, С. Кисельова, С. Ковалюка, Ляпіної, О. Пасхавера, М. Полудьоного, О. Рогозинського, А. Федоренка]. - Київ: 2005. -195 с.Базилінська О. Макроекономіка: Навчальний посібник для студентів ВНЗ/ Олена Базилінська, М-во освіти і науки України. - К.: Центр навчальної літератури, 2005. - 442 с.
4. Пономаренко В. С. Рівень і якість життя населення України. Монографія. / В. С. Пономаренко, М. О. Кизим, Ф. В. Узунов. - Харків : «ІНЖЕК», 2003. - 226 с.
5. Пономаренко В. С., Кизим М. О., Узунов Ф. В. Рівень і якість життя населення України: Монографія.- Х.: Видавничий Дім „ІНЖЕК”, 2003.- 226 с.
6. Пономаренко В.С., Кизим М.О., Узунов Ф. В. Рівень і якість життя населення України. - Харків, 2003. - 226 с.